

Alkoholipoliitika teavitus- ja võrgustikutöö töörühma I koosolek
PROTOKOLL
Tervise Arengu Instituut. 27.01.2012

Laura Aben: on asju, mida on mõistlik teha riiklikul tasandil ja on asju, mida on mõistlikum teha kohalikul tasandil, Eesti mõistes näiteks kohalikud omavalituse (KOV-i) tasandil, lähtudes, sellest, mis KOV-is aktuaalsed probleemid. Näiteks on mitmeid teenuseid, mis on korraldatud nii, et KOV-id ise otsustavad, kuidas nad teenust korraldavad. Samas hinna ja maksupoliitika on tihtipeale riiklik. Kohalikul tasandil on omad eelised. Riiklikul tasandil tuleb vaadata suuremaid protsesse. Kohalikul tasandil on võimalik läheneda individuaalsemalt, ehk siis millised inimesed meil siin elavad, mis on nende vajadused, milline on elukeskkond, kuidas me saame elukeskkonda mõjutada. Näiteks kui kõrvutada Vormsit ja Tallinnat, siis nende vajadused on väga erinevad, nii et kohalikul tasandil tegevuste planeerimine ja elluviimine on ka täiesti erinevad.

Meie roll selles töörühmas oleks välja mõelda, otsustada või teha ettepanekuid – milline on kohaliku tasandi roll nende erinevate valdkondade roll elluviimisel. Kui võtame siin erinevad ravi ja nõustamisteenused – ka siin on osasid teenuseid võimalik korraldada riiklikult ja teenuseid, kus tasub jätta KOV-idele vabad käed. Sellest lähtudes tuleks alkoholi liigtarvitamisega seonduvad teemad ka läbi vaadata.

Planeerime märtsis läbi viia seminari, kus tutvustaks efektiivseid näiteid mujalt maailmast, kus me kutsuks ka välisesinejaid rääkima, mis on KOV-ide ülesanded ja võimalused. Kui me vaatame, mida täna KOV-id alkoholipoliitikas teevad, siis enamusel ei ole oma alkoholipoliitikat ja lähtutakse riiklikust poliitikast. Märtsis toimuv seminar annab sisendi, mis on need võimalused, mida Eesti võiks kasutada.

Aprillis toimub koosolek, kus me paneme kõik ideed ja ettepanekud kokku, mis rohelisse raamatusse kirja lähevad.

Millist panust WHO kohalikul tasandil näeb: esiteks kohalikud olud tuleks ära hinnata ja saada teadvustatus otsusetegijate poolt. Alates 2008 on Tervise Arengu Instituut tänu Euroopa Sotsiaalfondi rahadele hakanud välja arendama nn. terviseprofiilide koostamise spetsifikatsiooni. Selle tulemusel on oma terviseprofiilid koostanud ligi 100 omavalitsust Eestis, kõik maavalitsused. Terviseprofiil on justnagu tervise arengukava. Analüüsib ühe omavalituse territooriumil kõik olulised tervisenäitajad, seda mõjutavad tegurid ja selle juurde käib ka tegevuskava (kuidas olukorda parandada). Seal on alkoholi teema olnud sees – kaardistatakse, mis olukord on inimeste alkoholitartvitamisel ja milline on selle linna või valla alkoholipoliitika. WHO soovib, et Eesti võiks liikuda ka selles suunas, et need alkoholipoliitkad koostataks. Eesmärgiks oleks alkoholist tingitud kahjude vähendamine ja lisaks et kohalikus omavalitusest tehtav ennetustöö ja kahjude vähendamine toimub koostöös võrgustikega ja et need võrgustikud loodaks ning et töö oleks süsteemne. Põhilised meetmed, mis siis kohalikku alkoholipoliitkat saaks mõjutada, on just müügi piiramine. Näiteks meediast on läbi jooksnud, et Viljandi Folk´ist on kujunemas joomapidu ja näiteks Viljandi linnal võiks siin olla õigus kehtestada lisapiiranguid. Joodud alkoholikoguste vähenemine on erinevate meetmete tulemus. Probleemiks on ka alaealiste alkoholi kättesaadavuse piiramine. Väikeses kohas, näiteks vallas kus on neli alkoholipoodi ning mõned söögikohad; tuua nende äride esindajad ühise laua taha ja üheskoos otsustada, kas tehakse lisapiiranguid või lepatakse kokku kuidas käitatakse kui täiskasvanud alaealise eest alkoholi ostab jne - selliseid asju on kohapeal efektiivsem teha kui riiklikult. Ja muidugi

alkoholivabad keskkonnad – kus noortel on võimalik aega veeta ilma alkoholita. Kohalikele omavalitustele tuleks neid meetmeid selgitada. Kindlasti tuleks kohalikul tasandil ravi pakkuda isikutele, kellel on alkoholiprobleemid (ja ka nende lähedastele). Mitmetes riikides on näiteks tugevate tugigruppide traditsioonid, kus näiteks sõitlaste lastele või pereliikmetele pakutakse erinevaid tugigruppe või teenuseid, mida on samuti mõistlik teha kohalikul tasandil. Ning KOV-idel on võimalik läbi viia ka kitsamaid programme - kui näiteks piirialadel on probleemiks salaalkohol, et oleks võimalik midagi ette võtta või näiteks on töötus väga suur probleem ja sellega kaasneb ka alkoholi tarvitamise tõus, mistõttu loobutakse investeringutest kuna ei leita piirkonnast kvaliteetset tööjõudu. Eestis armastatakse teha erinevaid spordiüritusi ja perepäevi. Ka nendes olukordades saaks KOV otsustada, kas ikka peaks pereisa jaoks nendel üritustel ollevaat väljas olema.

Käesolevaga oleme märtsikuus toimuvat seminari ette valmistama, kus muuhulgas on plaanis tellida kaardistus, et vaadata üle praegu kehtivad seadused, et milliseid võimalusi nad omavalitsustele annavad erinevate piirangute ja meetmete rakendamisel juriidiliselt. Põhjus, miks seminar toimub märtsis, on ka seetõttu, et vaadata milliseid sisendeid teistest alkoholipoliitika kujundamise töörühmades tuleb.

Merike Sisask (Eesti Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidoloogia Instituut): jäi mulje nagu me räägiks kohaliku omavalituse tasandil justnagu feodaalriigist, kus igal kohalikul omavalitusel on oma alkoholipoliitika ja oma jõustruktuur, kes poodide juures kontrollib, kas müüjad ei müü alkoholi alaealistele ning kohalikel omavalitustel on oma rahalised või inimressurside võimalused sekkumiseks ja raviteenuse korraldamiseks – tegelikult seda ju ei ole. Väikesed omavalitused ei tule toime ka palju väiksemate probleemidega ja riiklik haldussuutlikkus on küsimus number üks. Kohalikud omavalitsused ei tule sellega kaasa, sest neil ei ole ressursi.

Laura Aaben: alkoholipoliitikat ei saagi vaadata eraldi sellest laiemast pildist (millised meil omavalitused üldse on, nende võimekus ja motivatsioon). Ka terviseprofiile koostavad omavalitused ise ja meie (Tervise Arengu Instituut) olime alguses skeptilised ja tegelikult ei teadnud kas näiteks 1000 liikmega vald selle ära teeb. Praegu on aga kogemus, et nad on seda teinud.

Kohapeal kus on noortekeskus, vallavalitusus, koolimaja, politseinik, sotsiaaltöötaja – on hästi oluline, et see võrgustik saaks koos tegeleda nende noortega, kellel on alkoholi riske. See ongi individuaalsus – jõuame inimesteni rohkem.

Mailis Kaljula (Eesti Maaomavalituste Liit): Selle poliitika puhul on väga oluline raha. Kui meil on vallad, kus on kadunud perearstid, apteegid ja postkontorid ja väikene pood tegutseb veel ainult tänu sellele, et seal müüakse alkoholi. Vaevalt, et vald hakkab selle poe tegevust piirama. See on valuline küsimus.

Maris Jesse (Tervise Arengu Instituut): Mind on paelunud KOV-ide töörühma juures just see, et mida kohalik tasand (see ei pea olema kohalik omavalitus administratiivsel tasandil) saab täiendavalt teha riigile ja mida ta saab teha konkreetsete ürituste raames, mida ta ise organiseerib oma keskkonna turvalisena hoidmisel. Oleme palju rääkinud piirangutest ja küsimus ei ole ainult selles, mida kusagil saab ära keelata pigem, mida me saaksime täiendavalt teha kohalikul tasandil (*community* tasandil). Tulles tagasi Viljandi Folk'i juurde – mida saab nüüd Viljandi Folk'i korraldaja ja KOV koostöös erasektoriga teha selleks, et festival tagasipöörata selle juurde mis ta oli ja nõ „läbutrend“ ära lõpetada. See nõuab koostööd erinevatelt osapooltelt ja mõtlemist. Selleks on näited analoogsetest juhtumitest olemas ja meie heameelega näeksime, et meie töörühmast rutaks neid asju ja tooks Eestisse julgustavat praktikat, et me ei pea ainult tegema seadusega piiranguid, osasid asju saab ka ära korraldada vastastikus koostöös kui me näeme kui see on meie kõikide ühistes huvides. Veelkord Folgist rääkides, Folgi korraldajale ja linnavalitusel on tark mõelda mõelda

„läbutrendi“ peatamisele – see nõuab, et osapooled saavad kokku, see nõuab tõepoolest, et jaemüüjatelt otsuseid, mis ei pea olema piirangud vaid näiteks koolitus kuidas kontrollida isikut tõendavat dokumenti, kuidas keelduda joobetunnustega inimestele lisaalkoholi müümast – ja me saame asja õigele rajale tagasi. Jutt ei käi sugugi ainult maapoodide kinnipanekust.

Elo Paap (Viljandi Maavalitsus): Oleme täna selle laua taga, et alkoholipoliitka tuleks mõistusepärane. Mitte, et kui see dokument valmis on, hoiavad omavalitused pead kinni ja kõhtu naerukrampides, et mis meilt jälle oodatakse. Folgist rääkides – loomulikult isand Kiviberg koos oma meeskonnaga igakord just sellega, kuidas piirata alkoholi müüki, ka tegelevad. Sinna on tugevalt kaasatud linnavalitsus, aga kõige naljakam on see, et kui aastaid tagasi Folgi tiim võttis vastu otsuse, et Folgi territooriumil ei müüda kanget alkoholi, siis sellest keelust astutakse üle, näiteks Niitvälja golfiga seotud toitlustusasutus osutas Folgil baariteenust ja Tallinna inimesed, tuntud näod, tulid vastu ja ütlesid, et neilt saab ka kanget alkoholi salaja. Me räägime suhtumisest ja suurlinnast tulevast trendist. Me läheme Folgile ja kui Kiviberg kanget alkoholi ei luba müüa, siis me võtame oma alkoholi kaasa. Ja müüdigi avalikult salaja kanget alkoholi. Kui neljapäeval-reedel oli, siis laupäeval enam ei olnud. Äri suleti ja nad kolisid oma asjadega sealt minema. Aga mõistuspärasuse eest peame me ise hoolitsema.

Laura Aben: täna me räägime rohkem sellest teisest teemast – pigem teeme sissejuhatuse, märtsis seminaril kogume mõtteid juurde ja aprillis võtame põhjalikumalt selle arutelu ette, et mis need mõistuspärased ettepanekud on, kutsume ka rohkem omavalituste esindajaid. Ja vaadata üheskoos mis on see mõistuspärane variant ja mis on mujal maailmas töötanud.

Laine Tarvis (Eesti Naisteühenduste Ümarlaud): See ülesanne, mis riik on praegu võtnud, on väga tervitatav, aga oma kogemustest tean, et see on ka väga raske ellu viia, sest siia maani kohalik tasand on töötanud omaette, riigitasand omaette. Kui kohalikud on võtnud mingit poliitikat vastu, siis seadused neid ei taga. Eesti Naisteühenduste Ümarlaud koos Eesti Karskusliiduga tegi juba 2006 aastal alkoholiteemalise konverentsi – kutsusime välja riigikogu ja kõikide fraktsioonide esindajad – sai nendega siis teemasid arutatud. Aga teada on et seadused ei taga seda, mida vaja oleks. Kui hakati kohalikul tasandil poliitikaid välja töötama, siis tuli välja et riik keeras need kellaajad (alkoholi müügipiirangud) taas teisiti. Keelamised on üks vahend, aga elu hakkab puhta perekonnast. Siis edasi järgmised tasandid – noorteüritused – neid tehakse, aga kui perekonnaliikmed on alkoholi pruukinud..., meie liikmed on Eesti Naiste Varjupaikade Liit, Tallinna Naiste Kriisikodud, me teame, mis seal toimub ja mis tulemusena sinna saadakse või minnakse. Olukord perekondades on väga raske ja hull. Kõik see töö peab haarama kogu tervikut kui me tahame riikluku alkoholipoliitikat saada. Me oleme isiklikult võidelnud Saaremaa Viina reklaamiga – nüüd „Võtame mõnuga“ asemel on „Mõnuga“ nii et, kui reklaam praegu täie rauaga töötab ja noored seda näevad ja lastele läheb reklaam peale, seda on uuringud tõestanud. Alkoholitootjatel on vastumeetmed ja nad on töötanud väga andekalt igale alkoholireklaami negatiivsele näitele vastuväited, mis petavad täiesti ära. Kui öeldakse et reklaam on kahjulik, siis nemad ütlevad, et on kasulik. Aga et me koostööd teeks ja tahaks ühise tulemuseni jõuda, vot riigitasandil ma ei ole seda näinud sest on ka erinevad poliitikud, kes on erinevate vaadetega ja raha tuleb toojate käest. Kui tootjaid toetada siis on üks poliitika, kui mitte siis on teine. Koostöö peab olema kõikidel tasanditel.

Martin Lambing (Siseministeerium): Me räägime palju kohalikul tasandil koostööst jaekaubandusega jne aga kui palju me vaatame koostööd kohalikus omavalitsustes asuvate noorteorganisatsioonidega

Laura Aben: Selleks, et kohalikul tasandil asju käima lükata ongi nõ võrgustikutöö. Kui tahame noorteni jõuda siis tuleb noorteühendustega koostööd teha ja kindlasti väga aktiivselt kolmanda sektoriga. Sakuti perevägivalla probleemides kohalike konstaablitega,

varjupaikadega, sotsiaaltöötajatega, kooliga – et märgata ja sekkuda õigel ajal – see saab ka kohalikul tasandil väga hästi toimida. Eesti s on sageli KOV-id väga väikesed – kui rääkida sotsiaaltöötajaga, siis ta teab kõiki inimesi kohapeal.

Rein Iida (Eesti Reklaamiagentuuride Liit): Olen praegusest jutust kaks rida välja lugenud. Üks on nõ alkoholi müügiga seotud ja teiseks on praegu pereliikmete ja pere kaasamine pluss noored. Üks kate tehakse „päästame noori“ kontekstis siis „päästame hammasrataste vahele jäänud ligimesi“. Me oleme tagumises otsas – poliitika peaks tulema ettepoole. Kui selliseid meetmeid rakendatakse siis see näitab, et võitleme tagajärgedega. Näiteks nurga taga onku annab noorele poisile alkoholi – võitlemine sellega on õigustatud kuid äkki astuks ammu ettepoole meeste ligi, kes ühel hetkel on problemaatilised alkoholiuudjad. Mida te teete nende meestega, kes hakkavad riskirühma sattuma? Me vaatame neid mehi hetkel kui poodi tekib alkoholipudel ja lendame kohale arvates, et me oleme õudsad aitajad. Keelame nende lapsi, viime neile brozhüüre koju, teeme neile reklaami, et ära joo, ole tubli noormees ja jookse metsas. Kui see riskirühm on, siis võiks teha kasvõi rahvatantsuringi või puutöökoja, kus nad saaksid käia. Viljandi Folk jms on kõik normaalsed organsatsioonid. Küsimus pole selles, mida ja kuidas piirata vaid kuidas teadlikkust muuta. Poliitika võiks mõõga ja kilbiga vehkijat suunduda sinna kus kilpi ja mõõka alles taguma hakatakse.

Pille Luiga (Politsei ja Piirivalveamet): Kodanikuna mina olen käinud väga palju rokkfestivalidel , Belgias, Taanis Roskildes ja neid on 12 erinevat kogemust. Belgias on kehtestatud tingimus, et rokkfestivalidel ei müüda kanget alkoholi ja õlut saab osta ainult topsiga aj pilt mis avaneb on hoopis teistsugune kui Taanis, Roskildes, kus võid osta massiliselt kanget alkoholi ükskõik, millistes kogustes, seetõttu on nendel piiramistel ikka väga selge mõju. Páris nii ei ole, et kui me tegeleme ainult selle ennetava poolega, et siis on kõik korras. Ennetus ja piirangud peavad kah ikka käsikäes käima.

Helen Noormets (Tervise Arengu Instituut): WHO alkoholistrateegia – siin on soovitatud tegevused teadlikkuse suurendamiseks. Selle mõte on see, et ühiskond peab olema informeeritud - kõik ühiskonna tasandid. Nad peavad olema informeeritud mis alkoholi kahjud on, millised on võimalused saada selles valdkonnas teavitust ja haridusprogramme, ja olema ka teavitatud sellest, millised meetmed on olemas ja millised on tõhusad. Teine oluline punkt on teadlikkuse suurendamine erinevatele osapooltele, vältides stigmatiseerimist, kannatanute diskrimineerimist. Alkoholi puhul alkoholi probleemi definitsioon on see, et probleem eksisteerib, kui kellelgi on selle inimese alkoholitarbimisega probleeme. St kui keegi joob ja ei tunnista endale probleemi, aga tema pereliikmetel on sellega probleem (mõjutab peresuhteid) siis järelikult probleem on olemas. Teised osapooled on ka hästi oluline, mida vaadata. Siin strateegias on konkreetsed punktid, mida soovitatakse teha ja mis on tõenduspõhised. Keskendudes praegusele teavitusele on piirang, et teavitus üksinda ei suuda neid probleeme lahendada. Teavitustegevused annavad teadmisi ja kujundavad hoiakuid aga ei suuda viia püsiva käitumise muutuseni. Selleks on teavitustegvusi vaja kombineerida muude meetmetega, kaasa arvatud ärakeelamine. Teavituskampaaniate sisu – inimesed peaksid olema teadlikud riskidest. Inimesed peavad ka olema informeeritud, millised on võimalused abi saamiseks, eeldades, et abisaamise võimalused on olemas. Sammuti tuleks kampaaniaid kasutada teiste poliitiliste meetmete toetamiseks, nt joobes juhtimine – ühest küljest on siin keelud aga teisest küljest toimub ka teavitust (kus on ohud ja riskid ja miks seda teha ei tohi). Soovitatakse pakenditel kasutada tervisehoiatusi, st alkoholi pakenditel. Eestis on ka kasutusel hoiatuslause, mida me kõik teame ja on olemas ka pilthoiatused ja et rasedad ei tohi juua. Erinevaid hoiatusi tuleks roteerida ja nad peaksid formaadilt olema suured. Koolidele suunatud haridusprogramm on ka üks huvitav punkt – soon on oluline tõenduspõhisus, mis on väga erinev erinevatel programmidel. Teavitust- ja haridusprogramme peaks läbi viima avalik sektor, mitte alkoholitootjad. Selles osas on WHO väga kindla soovitusena andnud.

Aga näitan veel mõndasid andmeid, mis on info ja teadlikkuse kohta meil olemas. Oluline on eitamise küsimus – inimesed alahindavad enda alkoholitarvitamist ja probleeme eitatakse. Üldiselt leitakse et probleem on olemas, aga enda probleeme ei nähta. Oleme küsitlenud, kui tõenäoliseks inimesed peavad erinevate riskide tekkimist iseendal. Siin kõige suurema osakaaluga on terviseprobleemid – 15% inimestest peavad tõenäoliseks, et neil tekivad terviseriskid. Samasuured on ka sotsiaalsete probleemide tekkimise risk ja alkoholisõltuvuse esmaste tunnuste tekkimine. Alkoholisõltuvus võib olla mitte üksnes füüsiline vaid ka emotsionaalne ja neid riske on 13%. Õnnetustesse sattumist peetakse vähemtõenäolisemaks – 11% inimestest. Uurisime ka alkoholitarbimise norme – kui palku on tegemist inimese vaba valikuga ja kuipalju ühiskond suunab alkoholi tarbima. Enim soodustab alkoholitarbimist alkoholi kättesaadavus, seejärel sõprade ja tuttavate eeskuju, siis reklaamid televisioonis, pakkumine avalikel üritustel. Siis uuriti kui raske on pakutud alkoholile ei öelda –ligi 80% on tunnistanud, et alkoholi on lihtsam vastu võtta kui sellest keelduda, veerand inimestest on pidanud välja mõtlema õigustusi ja vabandusi, miks nad ei joo. Ja seda, kus inimesed on tunda end suisa halvast, kui on endale kindlaks jäänud mitte juua, seda pole väga tunnustatud uuringus. Uurisime kuipalju on inimesed sõprade-tuttavate seas kokku puutunud alkoholi probleemiga ja need on üsna kurvad numbrid. 60% vastanutest ütleb, et nende sõprade hulgas on keegi, kellel on alkoholiga probleem ja 30% ringis on neid, kes ütlevad, et nende perekonnas on alkoholiprobleem.

Panin kirja mõningad teavitustöö valdkonnad, need on kõik vaieldavad ja arutatavad. Me võiks arutada ka seda nimekirja kui ka konkreetseid tegevusi, mis nende valdkondade alla võiksid minna. Ja kui räägime konkreetsetest tegevustest, siis võiks kohe juurde öelda, kes seda tegema peaks. Siin on nimekirja ja ma tõin välja ka sihtrühmad – võime seda ka vahepeal vaadata. Lapsed ja noored on veel jagatud ka erinevatesse vanusegruppidesse ja eraldi ka lapsevanemad, täiskasvanud, üle riskipiiride joojad, sõltlased, sõltlaste lähedased, erinevad sidusrühmad, kes on võimelised neid sihtrühmi mõjutama (laste-noorte puhul näiteks kooliõpetajad).

Ühiskonna soosiv hoiak alkoholi suhtes – kas me oleme sellega nõus, et ühiskond soosib alkoholitarbimist või mitte ning kui jah, siis mida saaks selle vastu ette võtta?

Oliver Loode (MTÜ U-Pööre): Meie MTÜ U-Pööre on sõltumatu ühendus, mis muuhulgas tunneb huvi ka alkoholipoliitika vastu Eestis ning soovib ka osaleda selles protsessis. Alustaks WHO strateegiast – lisaks teadlikkusele ja poliitilisele pühendumisele on mainitud võtmesõna nagu *leadership*, ja seda võiks tõlkida eesti keelde kui juhtimine, pigem isegi keskkonna ehitamine, liidriks olemine. WHO strateegia riiklike poliitikate valdkondadest kolm märksõna – *leadership*, *awareness* (teadlikkus), ja poliitiline pühendumus. Need on väga tähtsad märksõnad ja ka väljenduse mõtte, et riik ehk avalik sektor peaks võtma juhtrolli alkoholipoliitika kujundamisel. Miks alkoholipoliitika on Eesti jaoks nii oluline? Probleemid on pakilised, vajavad traditsioonilisi lahendusi aga ka loovaid ja mittetraditsioonilisi. Me räägime täna teavitusest ja teavitus on turunduslik tegevus. Oluline on üheltpoolt see sõnum ja teiselt poolt sõnumi kohaleviimine. Rääkides sõnumist – üks hiljutine Tervise Arengu Instituudi poolt korraldatud kampaania sisaldas väga huvitavat sõnumit „lga jook jätab jälje“, mida mina siis mõtestan selliselt, et ka vähestes ja mõõdukates kogustes alkoholi tarvitades sisaldab alkohol endas märkimisväärsed terviseriske ja seetõttu on taunitav. See on sõnum, millega U-Pööre nõustub. Toetame seda, kuna see on arusaadav, lihtne ja kahtlemata põhineb meditsiinilistel - teaduslikel uuringutel ja selles mõttes on suunatud sellele, et alkoholitarbimist vähendataks. Eestis, kus keskmine alkoholitarbimine elaniku kohta on Euroopas üks kõrgeim. Sõnumiga on justkui korras. Küsimus – kuidas seda kohale viia? Siin tulekski WHO mõiste *leadership* juurde. Selleks et riigi sõnum oleks veenev peab riik ka ise näitama eeskuju, sest parim juhtimine on eeskuju läbi (*leadership by example*). Oluline pole ainult sõnad vaid see kuidas riik käitub. Seetõttu peab Eesti riik näitama ühiskonnas head eeskuju ja alustada võiks avaliku sektoriga – riigi enda väga otseses alkoholitarbimise poliitikast. U-pöörde seisukohad selles küsimuses on: esiteks, avalik sektor ei osta alkoholi

riigieelarvelistest vahenditest, ei otseselt (tootjalt või müüjalt)ega ka kaudselt (läbi *catering* firma). Teiseks, avaliku sektori üritustel, olgu selleks Vabariigi Aastapäeva ball või ka välisministeeriumi üritused – ei serveerita alkoholi. Kolmandaks, avaliku sektori ruumides, nr Riigikogu puhvetis, ei müüda ega serveerita alkoholi. Neid poliitikaid võib kokku võtta ja iseloomustada kui kuiva seadust avalikule sektorile. Mis on selle poliitika eesmärk? Esiteks, hoiab kokku riigi raha – mahlaklaas on odavam kui veiniklaas. Teiseks, see kahtlemata tõstab rahvasaadikute ja teiste riigiametnike tööviljakust kui neil pole võimalik töötajal tööruumides alkoholi osta. Oleme kuulnud nii mõnestki rahvasaadikust, kellel meeldib tipsutada Riigikogu puhvetis - antud ettepanekuga välistaks selle võimaluse. Peamine eelis on märgiline – kui riik ise näitab eeskuju Eesti ühiskonnale, et on võimalik hakkama saada ilma alkoholitarbimiseta riigi ülesannete täitmisel, siis see on eeskuju muuhulgas ka neile kohalikele omavalitsustele. Riik ei saa sundida vaid anda eeskuju ja see võib olla ka eeskuju ühiskonnale laiemalt – la ettevõtetele, ka nendesamasele üritustele. Kas tõesti alkoholi tarbimine ja müük on vajalik eeldus põhiseaduslike riigiülesannete täitmiseks? Väidan, et ei ole. Kui räägime, et joores ei tohi autot juhtida, siis ka joores riiki ei tohi juhtida. Vastuväited on olnud nõrgad. Ühendusel Alkoholivabal Eestil oli kaks aastat tagasi algatus ära jätta alkoholipakkumine Vabariigi Aastapäeva vastuvõtul, mille jaoks nad kogusid allkirjasid ja saatsid vastava märgukirja ka presidendi kantseleile. Ametlikus vastuses öeldi päringule. Tsiteerin presidendi kantsler Kaimur Saksa vastust: Vabariigi Aastapäeva vastuvõtule on kutsutud lisaks tublidele inimestele Eestist ka kõik Eestis akrediteeritud suursaadikud. Vastuvõtu korraldades järgime rahvusvahelist diplomaatilist tava. Tsitaadi lõpp. Endal õnnestus viikida eelmisel suvel presidendi roosiaias pidulikul vastuvõtul, kus osalesid ainult eestlased. Ka seal voolas vein ojadena. Tekib küsimus, mis oli põhjus seekordselt? Põhjus, miks riigitasandil serveeritakse alkoholi, ei ole diplomaatides ega heas diplomaatilises tavas. See on mingi tava, harjumus, et mitte öelda sõltuvus riiklikul tasandil ja see on valdkond, mille vastu tuleb võidelda. Ja parim garantii selleks ongi nõ. kuiv seadus, mida U-Pööre toetab. Sellest lähtepunktist oleme (U-Pööre) avatud dialoogile kõikide osapooltega, ja loodame et see ettepanek täieneb dialoogide käigus ja jõuab ka mingisugusele tulemusele. Aitäh

Tiima Tõemets (Eesti Haigekassa): Oleme alkoholiga soetud tervist edendavate projektide kaudu – juba aastaid on maakondades väldanud vigastuste ennetamise projektid ja ilmselt on väga selge seos tarbitud alkoholi ja vigastuste tekkel. Kui mõtleme, kes on peamine sihtrühm, kes õnnetustesse satub või hukkub, siis need on noored mehed ja väga suurel protsendil on just tegemist alkoholijoores. Kas ühiskonnas on soosiv suhtumine alkoholi suhtes, siis julgen küll väita, et vägagi soosiv ja liigagi soosiv. Isiklikku laadi näide – mul on lasteaias käivad lapsed j lasteaiapäetajatega suheldes nad on täheldanud, et lapsevanemad, kes tulevad lastele järgi, on joores, alkoholilõhnadega. Õpetajad teavad, et tegelikult nad ei tohiks sellisele lapsevanemale last anda, aga ka tema huvi on õhtul koju minna ja selles suhtes pigistatakse silm kinni ja laps usaldatakse purjus lapsevanema hoolde. Isegi sinnamaani, et lapsevanem on autoga lapsele järgi tulnud. Siinkohal on kindlasti selles poliitikas nulltolerants, et selliseid asju ei tohiks riigis lubada. Siin tuleb öelda, mis seda õpetajat aitaks – kus on tema jaoks abikäsi. Kuidas ta siis selles situatsioonis peaks käituma, arvestades et see laps käib seal lasteaias edasi. Kogukonnatasand – samamoodi tuntakse hästi seda ringkonda, et mis võimalused on seal sekkuda? Siis veel kogukonna toetus, et peaks appi tulema. Teine mõte, mis mulle hästi meeldis, ja siin toetun vigastuste vältimise meeskondadele. Kui oleme arutlenud, mis meetmeid veel saaks ette võtta, et aidata neid vigastusi ennetada, siis jõudsime järeldusele, et me peaks nende meesteni jõudma, kes kuritarvitavad alkoholi. Siin on see terviseedenduse teooria toeks, et tegelikult peaks nende käest siis küsima, mis nende jaoks oleks see alternatiivne tegevus, mis nad selle asemel tahaks teha, või mis on see põhjus, miks nad joovad. On hästi levinud, et eesti mees ei suuda muidu rääkidagi millestki või suhteid luua, vabandusi ja takistusi otsitakse ja tegelikult nii psühholoogid kui psühhiaatrid teavad, et vaimse tervise seos ja alkoholitarbimine on tihedalt omavahel seotud.

JaaneK Innos (Päästeamet): Alkoholi vigastuste teema meie vaatevinklist on eelkõige uppumissurmud, muidugi on ka tulekahjude põhjus aga siinkohal ma võtan sõna eelmise aasta kampaania valguses, kus me andsime sõbralikku nõu inimestele, et millised alternatiivsed tegevused on joogise peaga vette minekule. muidugi me ei keskendunud ka selles reklaamis sellele, et ärge jooge üldse. Oli lähtepunkt, et inimestel alkoholiga probleem on ja et upuvad joores inimesed, aga reklaami alatoon oli kergelt lõbus. On olnud pisiavalt shokieklaami ja ühiskond on väsinud seisukohavõttudest, kus reklaamitootjad ja alkoholitootjad on halvad ja karskusseltsid on jube head. Pakkusime välja 101 alternatiivset tegevust purjus peaga ujumisele. Oli nipiraamat, mida levitati esialgu Facebookis, sel aastal võibolla jõuab ka realselt trükki ehk koos mõne alkoholitootjast koostööpartneri toodetega. Me nagu püüame võtta pinget maha, et inimesed hakkaksid seda probleemi mõistma, selle üle nalja viskama, saama aru, et see on tõsine asi. On normaalne käitumine, kui inimene suudab juua normaalselt ja ei hüppa pea ees kusagile vette. Pikem eesmärk oleks alkoholitarbimise kultuuri edendamine. Me püüame inimesele lähemale jõuda, koostöös ennekõike lahja alkoholi tootjatega. See võiks olla üks suund.

Lea Saul (Tartu Maavalitsus): Olles terviseedendajana ametis, erinevad võrgustikud maakonnas on koolitatud ja teinud koostöös Haigekassaga juba kolmandat aastat neid vigastuste ennetamise projekte. Olen kohalikus, 2000 elanikuga vallas, volikogu liige, külaelanik maalt, kellel nii mõnegi sõbranna mees ja pere on alkoholi kütkes. Meie vallas 8-10 a. Tagasi oli terve aasta jooksul 11 nooremapoolset meest vanuses 20.-45. alkoholi surma läksid. On juba ühiskonnas alkoholi üliisooiv hoiak, tuleb kultuuri hakata edendama. Teeksin ettepaneku viies kokku koolitajad ja noortegrupid, gümnaasiumi noored. Noored ütlevad, et aga miks me ei tea, kuidas alkohol ajus toimib – see oleks üks õpetamise suund. Tuleks varakult noorteni viia teave, kuidas sõltuvus hakkab tekkima. Teine tasand – külasse, kus pere on niivõrd alkoholiga hädas, ei tule mees välja – selleks et ta tunnistama hakkaks probleemi. Kohalikul tasandil volikogus olles need alternatiivsed tegevused, mis said nimetatud – üleile just oli volikogu – ei ole raha ja võtame maha spordi arvelt, võtame maha terviseedenduse arvelt... Kõik on nii süsteemne ja tuleb valdkond haaval hakata vaatama, mida teha saab.

Tooks veel ühe näite alkoholi soosivast hoiakust: 1. Jaanuari kontsert Estoonias – Hennessy kontsert – seal oli esimene vanuserühm 10-13. Lasteaiakasvatavad räägivad, et on olnud juhuseid, kus lapsed tulevad *gin*'i purkidega lasteaeda. Oli seal kodus kapis.

Hille Ilves (Eesti Linnade Liit): Olen Sakust – kunagi pandi sinna sildid Saku – õllekultuuri pealinn. Olin häiritud. Õlletehas on Sakus kõige-kõige suurem tööandja, kohaliku kogukonna toetaja. Kus see tasakaal on?

Kadri Ärm (Saku Õlletehas): Saku õlletehase esindajana: ilmselt see tasakaal ongi selles leidmaks seda arusaamist balansi seal vahel. See õlletehas on Eestis 190. aastat olnud. Vaieldamatult ta on üks selle kultuuri osa. Küsimus, kuidas see osa oleks tõesti kultuurne. Me oleme kõik ühel poolel. Seda ära kaotada ei saa, aga kuidas seda tihemida selliselt, et tarbimine oleks kultuurne, läbimõeldud.

Laine Tarvis: Sportlaste rinnal on ka õllereklaamid.

Kadri Ärm: Sportlaste rinnal ei tohi olla alkoholireklaamid. Sportlaste rinnal on ettevõtete reklaamid, kelle tegevusvaldkonnaks on alkoholi tootmine. Kes toetavad sporti korporatiivorganisatsioonidena.

Maris Jesse: Siin on üks tööühm selles Sotsiaalministeeriumi poolt ellukutsutud tööühmade kogumis on ka turunduse tööühm ja see teema käiks sinna turunduse tööühma alla. Ma paneks Tervise Arengu Instituudi poolt kirja ka ühiskonna soosiva suhtumise juurde ka siiski karskuse normaliseerimine. Kui Eestis keegi ütleb, et ta ei soovi siis küsitakse „Mis sul

viga on?“ Oled autoga või ootad last?“ Meeste puhul on ainult üks variant. Mida täna ei joo, on see kui keegi ütleb „Ma täna ei joo“ – see on tema valik. Samamoodi nagu sul on valik alkoholi tarbida on sul ka valik alkoholi mitte tarbida. Osaliselt on ka läbi eeskujude. Inimesed, kes oma normist erinevat käitumist ei reklaami. Tervise Arengu Instituudis eelmise alkoholi liigtarvitamise ennetamise kampaania raames saime kontakti võtta selliste inimestega, kes on öelnud, et mina olen teinud selle otsuse mitte alkoholi juua ja heameelega osaleksin mõnes teie kampaanias. Hetkel see stigmatiseerimine käib pigem karskuse kohta.

Kultuursuse kohta –alkoholitarbimise kultuurne piir on oluliselt madalamal kui see Eestis täna on. Erinevad võtted selleks, kuidas seda piiri allapoole tuua. Autojuhtimisel see norm millekski muuks kujunemas. Tiina näide lasteaiaga kohta on hirmutav. Lasteaiakasvataval on selge protokoll mida sellel puhul tehakse. Kuidas käitatakse purjus inimesega – kas üritatakse teda turvalisse kohta ära toimetada või jäetakse üksinda linnapeale. Päästeameti kampaania näite koht, et püüdke vähemalt ära hoida halvad tagajärjed.

Jaanek Innos: Päästeamet ei ole tolerantne. Inimesed peavad sellist taaruvat, viimase piiri peal olevat inimest, normaalseks nähtuseks. Mõnes teises Euroopa linnas võid olla öösel väljas ja ei ole purjus inimesed väljas. See ongi vahe Eestiga. Seda on vähemaks jäänud võrreldes 90-ndatega, aga sellega ei võeta midagi ette. Peab julgustama inimesi sekkuma või mõjutama.

Martin Lambing: Me räägime ühiskonna soovivast hoiakust, kas see on või ei ole – kui me vaatame tarbimisnumbreid, liitrit inimese kohta, siis on ju näha et Eesti ühiskond on võtnud sooviva hoiaku. Me võime seda taunida, aga tarbimisnäitajad on ikkagi kõrged. Siit tuleb kaks märksõna – kahjulikkus tervisele ja riskikäitumine. See on koht kus tuleb teatud tolerantsi võtta. Vigastussurmasid ja riskikäitumist sisejulgeoleku aspektist, siis on kindlasti null tolerant.

Elo Paap: on ka täna mitu korda läbi jooksnud et kõike ei saa seadusesse panna. Mina oma 13-aaastase kogemusega väidan vastupidist. See kultuur, õigemini see kultuuritus on selline, kus tuleb palju asju panna seadusesse k.a lasteaiaga kasvatava tööjuhendisse alkoholijoobes lapsevanemaid puudutav osa. Kui lapsed käivad sporditreeningutel – nulltolerants – seal ei saa olla alkoholimüüki sees. Aga täna spordikeskused kus lapsed treeningutes käivad, nt Viljandi Spordikeskus, müüakse päev läbi ka kanget alkoholi.

Pille Luiga: See on praegugi seadusevastane. Lasteasutuses...

Elo Paap: see ei ole spordikool. See on füüsiliselt kõrvalmajas. Esimene asi kui hakata sellest rääkida – omavalitsus teeb ettekirjutused, aga seda ka ei saa, sest seda reguleerib seadus. Meie kahjuks me ei oma sellist kultuuri.

Helen Noormets: Uuring, mis inimesi kallutab jooma, näitab ka, et esikohal on kättesaadavus.

Pille Luiga – Antud juhul seadus ei tohiks takistada. See on kohaliku omavalituse baasil. Seda on näha. Selle ettepaneku saab teha müügiloa lõpetamiseks. Kaugus hoonest pole ka fikseeritud. Kahjuks peamegi asjad ka meeri kaupa seadusesse panema. Kui me räägime teavitamisest ja kommunikatsioonist, siis KOV peaks suutma neid asju näha ja teha.

Ma olen viimase kahe aasta jooksul auditooriumite kaupa koolitanud omavalitsuste juhte ja omavalitsuse töötajaid. Koolituses on ka alkoholiga seotud haigestumist ja suremust jne. Kus näitajad on katastroofilised – see on kindel koht kus auditoorium elavneb. Ja elavneb selles suhtes, et „ei , see ei ole meie kohas“.

Oliver Loode: Palju algab mitte kodaniku vaid riigi tasandilt. Peaks väga kriitiliselt hindama riigi enda tegevust, alustades selle „ühiskonna püramiidi“ tipust. Kui president (presidendi kantselei) oma käitumisega ei näita positiivset eeskujut, siis on sellevõrra lihtsam kõikidel astmetel KOV-idest külaseltsideni järgida eeskujut. Päril suur osa inimestest paneb tähele, mida riigijuhid teevad – kuidas riik käitub. Ka Hennessy näide on kohatu. Kui erafirmad panevad rahad kokku ja korraldavad kontserdi, siis see on arusaadav. Kui seda kannab üle rahvusringhääling ning maksab kinni maksumaksja siis see on varjatud alkoholireklaami maksumaksja rahakoti abil ja see on taunitav.

Rauno Piirsalu (Sotsiaalministeerium): Päästeameti reklaamid olid väga head. Nägin kuidas need mõjusid. Kui olin suvel puhkusel, siis inimesed rääkisid sellest. See on kampaania tegemiseks hea suund – julgustab sekkuma, samas näitab, et sekkumine ei ole kerge aga ikkagi viib sõnumi kohale.

Pille Luiga: Väga suur ja taunitav probleem on kui poliitikutel on vaja alkoholi. Kuigi võin öelda oma asutuse põhjal, et meil on täiesti keelatud alkoholi joomine tööajal või töövälisel ajal. Riigisektoris teatud vastutus on ilmselgelt olemas. Aga see ei võta ära inimestelt tänavalt vastust oma tegude ja tagajärgede eest. Et ei saa nii olla, et kui riik käitub täiesti perfektelt, siis inimesed teevad. Inimesed peaksid ikkagi tänaval käituma mõistlikult, ratsionaalselt jne.

Janek Innos: Tahan politsei tänada kah, et korruptsioon on praktiliselt olematu. Kui mõni politseinik jääb alkoholitarvitamisega kuidagi vahele, siis see lugu pannakse ka väga suure kella külge. Aastaid tagasi oleks ehk asi lahenenud rahapakkumisega kohapeal, aga nüüd on see küll karjääri lõpp. See on koht kus meedia toimib õigesti.

Tõnis Arro (Eesti Psühholoogide Liit): Mul oleks selle noorte teema kohta. Mul on kaasa üks ennetusprogrammi materjal, mis on mõeldud õpetajatele või koolipsühholoogidele, ja selle pealkiri on „Räägime alkoholist“. Põhiidee on selles, et aidata noortel teha seda otsust, et alkoholitarvitamise alustamine edasi lükata. Või kui nad otsustavad teisiti, siis vältida riske. Või kui nad märkavad ohtlikku käitumist oma kaaslaste juures, et kuidas siis käituda nende abistamiseks. Asja mõte on mitte noortele inimestele moraali lugeda vaid aidata neil asja arutada. Teavituse puhul räägitakse asjadest, nagu inimesed oleksid ratsionaalsed. Nagu teadmine sellest, et miski on kahjulik või ohtlik, aitaks teha õiget otsust selle käitumise või tegevuse vältimiseks. Olen veendunud et see nii ei ole. Inimesed ei käitu ratsionaalselt ja ei tee otsuseid ratsionaalselt. Kogu selle programmi võrdkujut on psühholoog Kurt Levini poolt tehtud katsed. Sõja ajal oli võid vähe saada ja tollal oli inimestel sätumus, et kui võid nähti siis seda ka osteti. Kurt Levi kutsus kokku koduperenaiste gruppe ja rääkis neile, et poes pole võid saada ja küsis palju igaühel kodus kapis võid on. Ta ei öelnud neile midagi muud kui vaid seda, et arutame asja. Inimesed arutasid ja enne ja pärast arutelu tehtud küsitlused näitasid, et hoiakud olid muutunud rohkem, kui nad oleks muutunud selles olukorras kui lihtsalt peetakse loengut. See kui inimestele räägitakse et alkohol on kahjulik, ei muuda see iseenesest inimeste käitumist. Selleks on efektiivsemaid meetodeid.

Maris Jesse: Tee palun ka *full disclosure* ära

Tõnis Arro: Maris tahab, et ma ütleks, et selle programmi väljatöötamist on sponsoreerinud alkoholitööstus. Ma ei kavatsen seda varjata. Inimestes äratub see kahtlus. See kahtlus ei ole põhjendatud. Selle materjali peal on öeldud, et selle materjali tootmist on finantseerinud Absolut Company. Siin ei ole kusagil Absolut'i logo. Vastuolu Maailma Terviseorganisatsiooni põhimõtetele ei ole. Alkoholitootjad seda ise läbi viima ei hakka. Saab seda e-koolist endale tasuta alla laadida iga õpetaja või koolipsühholoog. Hakkavad toimuma vastavad koolitused, kus huvilistele, õpetajatele või psühholoogidele õpetatakse neid grupitöö põhimõtteid ja tehakse neid harjutusi läbi. Koolitused hakkavad toimuma umbes neli korda aastas. Õpetajate jaoks tasuta. Programm on tasuta kättesaadav juba täna.

Maris Jesse: Hea meelega oleks just pärast tänast koosolekut sellest rääkinud. Miks ma palusin täisesindatus ära öelda, on see, et see ei tuleks pärast kogemata välja. Tervise Arengu Instituut on seda koolidele suunatud programmi näinud ja kommenteerinud ja ma tahtsin pärast tänast üritust küsida, mis meie kommentaaridest saanud on ja mis on teie edasised plaanid. Me ei saa lähtuda sellest, et noored inimesed või ka täiskasvanud võtaksid ainult ratsionaalset infot omaks ja toimetaksid ainult teadmiste pealt. Otsused lähtuvad emotsioonidest, me läheme hankima vastust mingisugustele emotsionaalsetele vajadustele. Mistõttu alkoholist rääkides ei saa kogu muu keskkond ja ka need sõnumid, mida me anname, olla ainult ratsionaalsed, rääkides, et mida teeb alkohol aju keemiale vaid peavad rääkima ka sellest, et kuidas sa saad oma emotsionaalsed vajadused teisiti rahuldatud kui läbi alkoholi. Me ei saa alkoholi panna võrdlusesse võiga, sest alkohol on teistsugune substants. Alkoholi suhtes hoiakute muutmine on natukene teistsugune töö kui muude kaupade suhtes hoiakute muutmine tänu alkoholi psühhoaktiivsetele toimetetele.

Tõnis Arro: See materjal on suunatud õpilastele alates 12 eluaastast kuni gümnaasiumi lõpuni. Ülesanded on erinevad ja arvestavad sellega, milline on noore inimese kokkupuude alkoholiga, kas ta on proovinud või ei ole.

Lea Saul – minu kogemus ütleb, et väga tänuväärne seltskond on noortekeskused ja noorsootöötajad. Meil on väga häid näiteid oma maakonnast tuua kah. Kusjuures nad kaasavad ka noortekogusid. Igas maakonnas on noortekogud. Kurvastusega kuulsin, et sel aastal tahetakse need rahad ära võtta. Et tuleb ka neid noorteliidreid ja noorsootöötajaid koolitustele kaasata, sest nemad on ka koolivälisel ajal omas elemendis ja on natukene teistsugune lähenemine ja meetodikad.

Tõnis Arro: 28. veebruaril Tallinnas, umbes algusega kell 12 on seda programmi ja mõnda teist programmi tutvustav seminar. Hea meelega saadan ka kõikidele teate selle kohta. Seal on programmi autorid ja ühe teise Rootsi programmi, Örebro programmi õpetaja Nikolaus Spektakis. Toimub Viru Konverentsikeskuses.

Maris Jesse: Kas meie kommentaari programmi juures arvesse ka võeti?

Tõnis Arro: Teie kommentaarid on arvesse võetud ja see on siin ka mustvalgelt kirjas. Tervise Arengu Instituuti on tänatud märkusena materjalil.

Maris Jesse: Ma palusin, et saadaksid mulle selle lause kah, kuidas Tervise Arengu Instituuti selles märgitakse, oleks meiega kooskõlastatud ja palun seda materjali enne mitte levitada kui oleme selle läbivaadanud, sest sellel kujul, ilma teadmata, millised meie kommentaaridest on arvesse võetud ja kuidas, ei saa ma lubada sellesse väljaandesse Tervise Arengu Instituudi kohta viidet. Mis meid selle konkreetse programmi juures murelikuks tegi, oli selle lähtekoht. See on Rootsi kontekstis väljatöötatud ja ta lähtub eeldusest ja ütleb sõna-sõnaliselt, et alkoholi tarvitamise otsus on igaühe enda asi. Meil on kõhklused, kas see on õigustatud koolides alla 18-aastaastel. Meil on kõhklusi, et ilma testimata kuidas see Eestis toimib. Ei saa Rootsist asju otse üle võtta, sellepärast, et Rootsis noorte alkoholitavitamise algus on kolm aastat hilisem kui meil.

Elo Paap – Ma arvan, et see on üsna sarnane nagu on Rootsist tulnud „Valik on sinu“, mis on tubaka kohta ja mida on Eestis tehtud juba aastaid (94-95-aastast) E-kooli minev materjal ei pea läbima mingit järelvalvet. Seda on testitud päris pikalt Eesti koolides ja see on väga populaarne. Kahjuks on jäänud Eestis neid koolitajaid väga väheks.

Maris Jesse: Testid tehakse ära, asja muudetakse kui on vaja ja alles siis pannakse see suurde kasutusse.

Oliver Loode: Kas e-kooli materjali panemiseks ei pea eelnevalt läbima mingit avalikust huvist lähtuvat instantsi?

Elo Paap: Ei pea. See ongi see kõige kurvem asi. Iga suvaline inimene, kellel ei ole mingit ettevalmistust, tal tuleb hea idee teha üks õpperaamat. Ja siis ta kirjutabki, et lähtuvalt uuest õppekavast ma üllitan selle inimeseõpetuse õpiku, leiab selle kirjastuse, kes selle ära trüüb ja pakub koolidele. Meil on Viljandimaal üks selline juhus, kus üks härrasmees on üllitanud inimeseõpetuse õpiku ja õpetajad ei ole väga hea ettevalmistusega. Inimeseõpetust antakse meil tunni täiteks, et õpetaja väikeses maakoolis saaks oma tunnid täis. Ja need õpetajad vaadatavad, et oi kui tore raamat, tellivad ja hakkavadki ilma süvenemata selle järgi õpetama. Aga see raamat ei ole õppematerjal. Meed materjalid võiksid olla mingi komisjoni poolt läbivaadatud. Näiteks „Valik on sinu“ metoodika puhul tuleb õpetaja ja näiteks näitab 3.-5. klassides kollast suitsufiltrit ja räägitakse kuidas see kõik läheb kopsu ja see on õpilasele väga huvitav ja meeldejääv.

Helen Noormets: Sotsiaalturunduse juures on väga suur oht mitte ainult selles, et programm ei mõju vaid toob lausa kahju. Näiteks tubaka puhul sa valid ise kas sa suitsetad – seda on testitud koos muude sõnumivõimalustega ja on leitud, et see sobib. Aga alkohol ja tubakas on erinevad teemad.

Tanel Kreek (Tervise Arengu Instituut): Sellise sobiva metoodika leidmine on meie ühine asi ja see võiks valmida kuidagi konsensuslikult. Nõustamise roll on ülitähtis kui räägime teavitustegevustest. Kui Eesti liikluses on levinud näiteks suunatule mittenäitamine siis kuidas inimene saaks ise selle olukorraga midagi ette võtta. Andes suunatule mittenäitajale helisignaali märku, et ta sooritas ohtliku manöövri on üks võimalus. See võib põhjustada järgmisi ohtusid ja pingeid samas pole hea seda vaikivat tolerantsi alla suruda. Kõige mõistlikum oleks, kui ma leiaks mõne sellise juhi oma tutvusringkonnast ja lihtsalt räägiks temaga, et olen tähele pannud, et ta suunatuld ei näita ja uurin, miks ta nii teeb. Kui oleksid head metoodikamaterjalid erinevatele siirühmadele, mis aitaksid alkoholiprobleemist vedaeda. Näiteks Austraalias ja Uus-Meremaal, mis on heaoluriigid ja alkoholiteemaga pikalt töötanud, on välja töötanud hästi palju erinevatele sihtrühmadele suunatud nõustavaid materjale alkoholiteemast rääkimiseks – kuidas võiks lapsevanem rääkida lapsega alkoholist, kuidas kolleeg kolleegiga alkoholist räägib jne. See võiks olla üks efektiivne teavitustegevus – üks ühele kommunikatsioon, täiendavalt massikommunikatsioonile. Rohujuuretasandil tegevused.

Pille Luiga: Väga tahaks lisaks sellele järelvalvega tegelemisele ennetavat tööd teha ja diskussiooni luua, aga ei ole väga head metoodikat. Need metoodikad balansseerivad nendes piirides, mida arvatakse töötavat.

Maris Jesse: Meie kontekst alkoholi tarvitamisel on teistsugune. Meie olukord võrreldes Rootsiga on teistsugune. Noorte foorumitest tuleb välja ja on tehtud ka paar magistrütööd, millest kumab läbi see suhtumine, kuidas joomingut ette valmistatakse, ja kahjude vähendamist ette planeeritakse, et kuidas me elu esimesest joomingust välja tuleme. Noored annavad riskidest aru, aga üldine kontekst on ja alkoholi tarvitamine purju joomiseks normaliseerituse aste on nii kõrge, et seetõttu domineerib noorte üle, kes tahakski teha teistsugust otsust. Meil on vaja investeerida sellesse, kuidas julgustada neid, kes julgevad teha teistsugust otsust. Me vajame Eestisse oma eraldi programmi. Võtame aluse mõne teise riigi programmi, me testime seda ja ka muudame. Ja muudame ka näiteks kolme aasta pärast kui on näha, et kontekst hakkab muutuma. Siia juurde tuleb ka reklaami teema – need elustiili propageerivad lahja alkoholi reklaamid, kus ükski pidu ei lähe käima ilma selleta kui esimene kork on lahti tehtud, telepilt läheb värvilisemaks ja muusika valjemaks. Me peame ka sellega tegelema, et noorte suhtumist alkoholi kuidagi tagasi tõmmata ja normaliseerida.

Laine Tarvis: tegelikult võetakse kodus grammid sisse enne pidu. See on väga levinud noorte hulgas.

Rein lida: ma proovisin sõnastada teavitus ja võrgustiku töö alus võiks olla umbes sõnastatud nii: täiskasvanud riskirühmadele alternatiivtegevuste ja pikema ajaliste rakenduslike (preventatiivsete) tegevusprogrammide koostamine kohalike omavalitsuste tasemel ning nende võimaluste regulaarse teavitustegevuse ning populariseerimise markeerimine, kultuuri, spordi ja teaduse jms huvialade baasil tegevusrühmade loomine ja tegevusvõimaluste stimuleerimine. Kui noor ei saa näiteks koju minna, sest seal juuakse. Sellel täiskasvanud või täiskasvanuikka jõudnud inimese joomisel on mingi põhjus. Kas see on hariduse baasil või eriala baasil kuulub mingisugusesse riskirühma. Ta ei leia või keegi ei räägi talle, kuidas ta peaks mingit alternatiivtegevust tegema. Pole seda kohta kus seda teha oma maakonnas. Ainuke võimalus on võtta pudel. Kui koolis on nt. Füüsikalabor, siis tuleks koondada need inimesed sinna juurde. Teavitustegevus ei peaks olema ainult alkoholist vaid ka alternatiivist, mida teha alkoholi asemel. Ja ka see võiks olla programmina.

Martin Lambing: See on väga hea mõte. Sama probleem, mis täiskasvanutel on ka noortel. Väiksemates maakondades spordiringid ei tööta nädalavahetustel. Kui midagi teha pole, siis on selge, et alaealised kalduvad alkoholitarbimise poole.

Elo Paap: Me räägime, et neid võimalusi ei ole ja loome neid juurde ja pärast selgub, et need töötavad alakoormusega. Nädalavahetustel täiskasvanud inimestele alternatiivtegevuste pakkumine on äärmiselt vähekaetud ala. Üks selline tore tegevus on näiteks geopeitus.

Helen Noormets: Uuringud sea ei kinnita, et joodaks seal rohkem, kus muid võimalusi on vähem. Suuremad linnad nagu Tallinn ja Tartu, kus on palju võimalusi – seal ei jooda vähem.

Pille Luiga: Politsei esindajana teen ettepaneku kirjutada sisse noorte teavitustegevustesse – noorte teavitamine alkoholitarbimise seaduslikest ja sotsiaalsetest probleemidest. Samamoodi võik see täiskasvanute puhul olla seaduslikest tagajärgedest alaealisele alkoholi kättesaadavaks tegemisel. Me oleme alati rääkinud mitte ainult sellest kui palju sa trahvi saad vaid mis juhtub su perekonnaga. Alkoholi kättesaadavaks tegemine on ka seaduslike tagajärgedega. Järjest rohkem püüame avastada ja kindlaks teha asjaolusid, mis puudutavad alkoholi kättesaadavuse abist. Lõuna prefektuur on rakendanud praktikat, kus alaealiselt seaduserikkujalt küsitakse, kust ta alkoholi sai.

Helen Noormets: Keelamiste kõrval peab olema õige teavitus, et saadaks aru, mis on keelamise mõte.

Maris Jesse: Ma tooksin noorte juurde ka lastevanematele toe ja koolituse pakkumise, et kuidas alkoholist lapsega rääkida. Mis muutub kui ma eile sain 18 – eile ei tohtinud ja täna tohin. See on nii sotsiaalsete kui juriidiliste tagajärgede rääkimine.

Elo Paap: Mul hakkab pihta järgmine Euroopa Liidu rahastuste planeerimise koosolekud ja eelnõud. Teatavasti omavalitsused armastavad kõvasid asjasid – kõik on vaja betooni valada.

Sinna juurde on vaja selgitust, kuidas need betoonivalatud asjad tegevuses hoida. Viljandimaal on väga toredaid spordihooneid, mis on nädalavahetustel pimedad.

Rein lida: mistahes teavituskampaania või raamatu läbilugemise asemel on parem eeskujupõhine alkoholi vältimine või siis oskus mõõdukalt tarbida. Kui toimiks mõistlikult finantseeritud treenerisüsteem – kui saata Viljandisse või Võrru mõistliku hingega jalgrattatreeneri koos 60 jalgrattaga kokkuleppel kolmeaastase programmiga, siis see on kõvasti suurem tulu kui see kus läheme oma loengutega kooli ja näitame läbilastud kopse.

Lea Saul: See on terviseedendus, milleks riigi raha on niivõrd vähe.

Elo Paap: Auditooriumite viisi omavalituste juhte koolitades kaardistasime terviseprofiile - omavalituste nõrkusi ja tugevusi, siis üks eranditult probleem oli selle jalgratastega treeneri puudus sest KOV-id ei saa seda endale lubada. Üks eesmärkidest võiks olla nõ. Öngedega inimeste suunamine perifeeriasse.

Rein lida: kõige suuremat eeskuju annab kodune atmosfäär, kus kodune atmosfäär ära lõpeb, hakkab sõbra atmosfäär, sealt edasi hakkab ühiskondlik atmosfäär. Kõige keerulisem on ilmselt rahastamine.

Helen Noormets: nõustamise all on mõeldud ennekõike riskirühmi, kes ei saa enam iseendaga hakkama. Inimene peaks teadma, kuhu saab pöörduda. Inimesed (ja nende lähedased) on probleemidega puntras ja see info ei jõua nendeni.

Rein lida: Kui on noored ja neile järgnevad täiskasvanud, siis kas seal vahel on riskifoon (haridustase, tööhõivatuse tase, lokatsiooni tase) – kuskohas seal teavitus ja võrgustiku töö asub. Mulle tundub, et me tegeleme ainult nendega, kes asuvad alkoholist viie minuti tee kaugusel.

Maris Jesse: Teavituse eesmärk võiks olla üldise alkoholitarbimise määra allapoole toomine erinevatel viisidel ja et ei juhtuks liigset tarvitamist, seetõttu ei juhtuks ka edasisi õnnetusi jne. Selle töörühma tulemus peaks olema, kuidas me tervikuna tarvitamist Eestis vähendaks. Kui tarvitamisest võivad tulla terviseriskid ja sõltuvus, sealt peab juba võimalikult varakult kinni püüdma arstiabi. Perearstide juures on omad meetodid kuidas leida inimese riskiskoorid jne.

Helen Noormets: Siin sihtrühmades noorde vanuses 12-13 on veel vanemate mõju all, 14-18 tegelevad juba päris korralikult alkoholitarbimisega. Sõnumid nendele sihtrühmadele on väga erinevad. Üks eesmärk on kindlasti lükata edasi vanust, mil noored oma tervise huvides hakkavad alkoholi tarvitama. Teine eesmärk – kui nad juba joovad, et nad teeksid endale võimalikult vähe kahju. Ja kui nad on juba täiskasvanud, et nad suudaks mõelda ka pikaajalistele tervisemõjudele. Sellele on meie viimase aja teavitustegevus põhinenud. On selge tõendusmaterjal, et mida varem hakatakse alkoholi tarvitama, seda varem ja suurema tõenäosusega jäädaakse ka sõltuvusse.

Martin Lambing: Meie jaoks põhiline probleem on sõltlased, kellest tulenevad tulekahjud jm õnnetused.

Rein lida: reaalsus on, et sõltlane tegutseb kusagil majas ja enne ära ei lähe kui pool maja on maha põlenud, aga välja teda ei saa tõsta. Kodanikualgatus ei võimalda mul minna tema tuppa ja seadusandlik võim ei tegele sellega, et ta sealt toast minema tassida. Me võime optimistlikud olla ja öelda et astuge vahele, sekkuge aga realselt meil pole rakendusvõimalusi. Respekt Politsei ja kõige muu suhtes. Näiteks Võsul suur 12 grupp alkoholijoobes inimesi, kes käituvad väga ohtlikult ja kolme inimesega ei saa sinna vahele minna ja politsei jõuaks sündmuskohale alles kahe tunni pärast. See pole süüdistus vaid reaalsus. Niikaua kui õpilane või kodanik pole kedagi teist vigastanud, ei viida teda ka agressioonist välja. Välismaal on ka selliseid probleeme, aga reeglina reageeritakse kiiremini.

Maris Jesse: Kui me kutsume üles kodanikuaktiivsusele, siis see on teine osa teavitustegevusest. Reageerimine inimesele peab olema turvaline, mis reeglina siiski on.

Martin Lambing: Teatud grupp jääbki alati kättesaamatuks nii teadlikkuse tõstmise osas kui sanktsioonidega mõjutamise osas. Muidugi on käidud näiteks riskirühmadele suitsuandureid paigaldamas jms

Janek Innos: sageli inimesed ei tea, mida teha. Seadusandlik pool pole järgi jõudnud. Meedia sekkumine on praegu parim.

Maris Jesse: Kas 110 kõnesid analüüsitakse kah, et mis probleemid sinna tulevad ja millised on reageerimisajad.

Pille Luiga: Ei ole väga head ülevaadet, see tähendaks praegu üks ühele läbilappamist

Janek Innos: see on nii sotsiaalne probleem, koostöö sotsiaaltöötajaga on tähtis, et sotsiaaltöötaja oleks selle inimesega võimalikult usaldusväärses suhtes ja oskaksid nõ kriitilisel nädalavahetusel ta „kinni siduda“.

Maris Jesse: Kui kutsume inimesi üles sekkuma. Inimene ise ei peaks purjus inimest minema hangest välja sikutama.

Pille Luiga: Sekkuda tuleks siis kui puudub otsene oht elule ja tervisele. Ja muul moel sekkuda leebete meetoditega, mitte alati helistades 110. Inimeste teadlikkus muudest võimalustest (piirkonna sotsiaaltöötaja, lastekaitsetöötaja jms) on madal. Ja on oluline pidevalt sotsiaaltöötajat teavitada, et avalik surve hakkaks jõudma riigisektorisse.

Rein Iida: Kuidas näiteks Viimsi valla ainus konstaabel suudaks tegeleda reaktsiooniliste tegevustega ja kõige muuga. Väikeses vallas on lihtsam probleemseid inimesi kaardistada.

Maris Jesse: eraldi projektina võiks tegeleda häirekõnede problemaatikaga. Siit edasi järgmine küsimus, kas me Eesti valijatena oleme selle olukorraga rahul

Jaane Innos: See ei aita, ikka põhjustega peab tegelema. Inimesed kes on jõudnud sinnamaale, et nad on juba tagajärg, kuna õigel ajal midagi ei tehtud. Reinu jalgratta näite oli hea. Siis jääks see kontingent marginaalseks.

Elo Paap: Poliitikasse peaks kirja panema asju, mida me reaalselt suudame ära teha. Läbi Haigekassa on meil maakondades ka näide kus Haigekassa läbis terviseennetamise vigastuste vähendamise läbi hanke soovis, et me hakkaks kaardistama üksi elavate eakate puuetega inimeste kodusid et teha nad vigastuste suhtes riskivabamaks ja Viljandimaal leidsime, et meie võimekus sellega tegelda on maakonna tasandil niivõrd väike, et meie poole kohaga projektijuht ei suuda üksinda neid inimesi ära külastada, et mee kaardistasime need inimesed maakonnas sellised läbi sotsiaaltöötajate. Viieteistkümnest Viljandimaa omavalitusest üheksa kaardistasime. Ja siis küsisime, kas te olete võimelised need kodud ka ükshaaval lävi käima, siis sotsiaaltöötajad ütlesid, et nad jõuavad hädapärast tegeleda piltlikult vaid paljasjalgsete laste ja insuldihaigete vanainimestega. Nende inimesed, keda põhitegevuse raames külastatakse saab muidugi ära kaardistada ja sama on alkoholiprobleemiga inimestega. Tegelikult aga selline võimekus täna puudub.

Maris Jesse: ma saan aru, et nõustamise ja raviteenuste kättesaadavusest informeerimise võtame siit igaks juhuks maha järgnevas kolmeks aastaks

Helen Noormets: olen siia kirjutanud, et need teenused ei ole kättesaadavad.

Mailis Kaljula: Kui enne räägiti sporditööst ja selle tõhustamisest. Sport ei ole KOV-ide kohustus. Kuna raha eo ole KOV-idele pakutud, siis võeti ära ka kohustus tegelda spordiga.

Rein Iida: See pole päris nii, et siin on alkohol ja ainus alternatiiv on sport. Võibolla riskirühma suuremad pärlid pole üldse geneetiliselt spordimehed vaid hoopis näiteks luuletajad. Võibolla tuleks staadioniehitamise asemel hoopis rajada luuleringe või rändnäitusi.

Maris Jesse: Ühe teise programmi raames jooksis uuringutest välja kolm selget tänastest alkoholarvitajatest, kellel on kalduvus liigtarvitamisele ja nendest esimene ja kõige suurem on need kes vajavad *action*it. Alternatiiv eo pea olema tingimata sport, võib olla ka Kaitseliit või abipolitseinikuks käimine et see nõ adrenaliinilaks kätte saada kuidagi teisiti kui alkoholi abil. Teine seltskond oli selline kes kogemata ja planeerimata suubus liigtarbimisse. Omaette kurvastusest joojaid väga palju ei ole.

Tanel Kreek: meenus üks film, kus üks Tai munk oli maapiirkonnast kokkukogunud hulga noori vanuses 10-14, kel olid probleemid narkootikumidega. Ta võttis nad oma katuse alla - õpetas ratsutama, tai boksi, budistlikku elufilosoofiat jne. Na need noored, kel „jalad kandma hakkasid“, läksid ellu tagasi kuid osad jäidki mungaelule truuks. Tegelikult võiks alkoholiprobleemidega inimeste osas motiveeritud kolmas sektor toetada et alternatiivtegevuste loomine ei jääks ainult KOV-ide kanda.

Rein Iida: ühel hetkel saabuvad tagasi väljarännanud ehitajad. Ka neid tuleb kuidagi motiveerida.

Maris Jesse: nõustamisteenustele on terve eraldi töörühm.

Helen Noormets: meie praktikas on olnud tõhusad need abivahendid, mis võimaldavad oma alkoholarbimise kohta midagi teada saada. Alkokalkulaatorid ja testid, millel on hariduslik mõte palju suurem.

Maris Jesse: Alkoholiühikute päevik, mis on veebis on teine asi ja pikaajaline enesekontrolli vahend.

Jaanek Innos: võiks luua mobiilirakenduse

Maris Jesse: Tõenäoliselt see varsti tuleb. Võimalik et 2012 sees.

Mailis Kaljula: Kas siin ei võiks huvi olla ka töökohtadel?

Helen Noormets: oleme ka tööandjaid kaasanud teavituskampaaniasse. Sellest on küllaltki tublisti osa võetud. Töökohtade roll peaks minema ka sinna võrgustikutegevuste alla. Kuidas töökohad looks oma poliitikaid kuidas näiteks pidusid korraldatakse jne. Töökohtade enda tööpõld on laiem kui see, mis meie saame teha.

Laura Aben: Tööandjatel on võimalik valikuid teha tõesti pidude osas kui ka alkoholiga tublide töötajate premeerimise osas, et nad selliseid praktikaid ei harrastaks. See kõik ongi normikujundamine. Tööstusettevõtetes on see ka tööohutuse ja turvalisuse seisukohast tähtis.

Helen Noormets: edasi läheks nii, et teavitusetöö osas teen ma kokkuvõtte ja saadan selle kirjalikult välja. Laura annab infot seminari kohta. Tänan.

